

ΕΡΜΟΓΛΥΦΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΣΣΟΥ.

—ο—

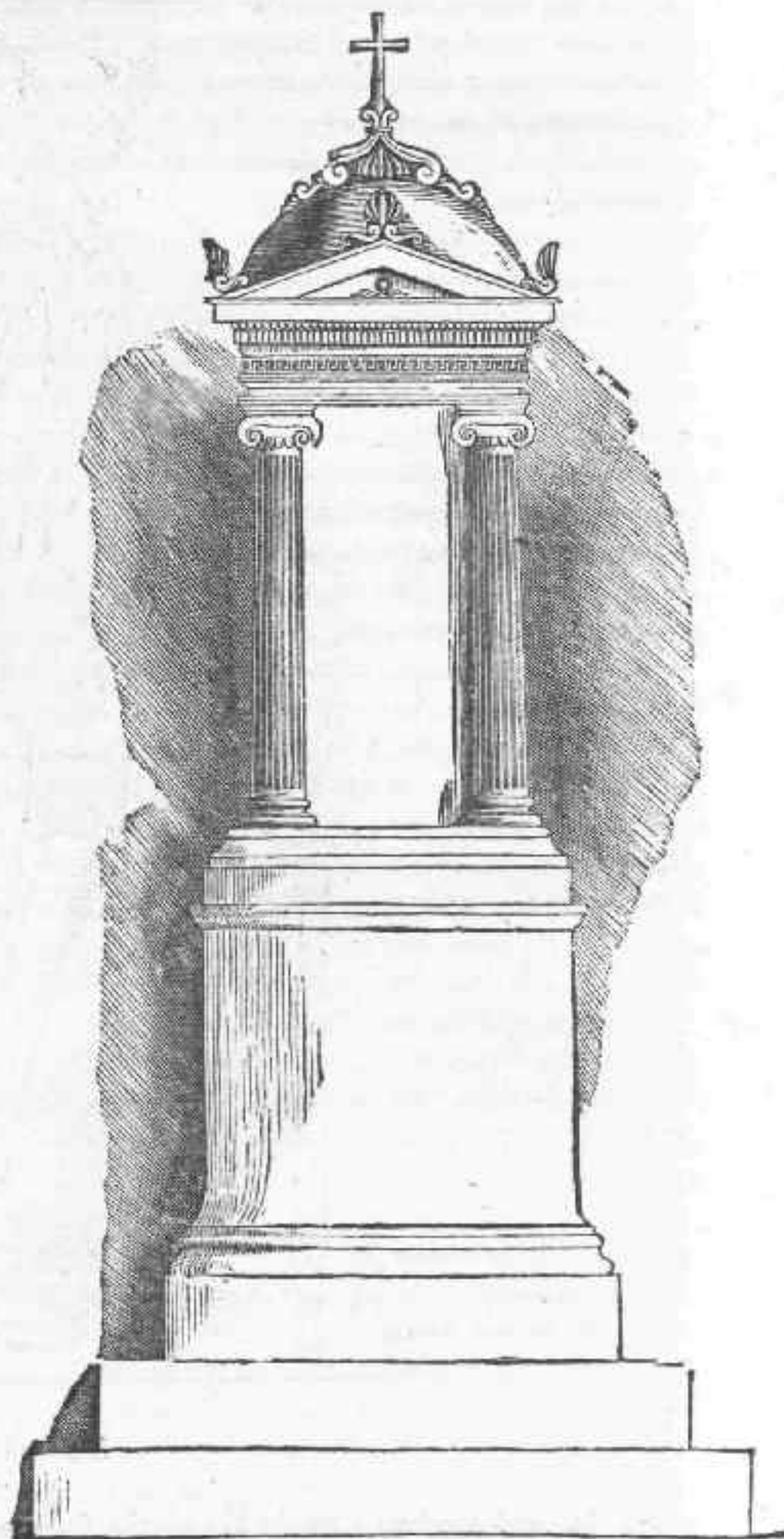
Μεταξύ τῶν κατηγοριῶν τὰς ὁποίας ἀποτείνουσι κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους οἱ ξένοι, καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ ἥττον ἐπιπόλαιοι ἢ καὶ οἱ πρὸς ἡμᾶς εὐμενεῖς ὡς ὁ λόρδος Καρλάιλ, ἐπόμενοι εἰς συρμὸν διεκρούντα δυστυχῶς πλέον τοῦ συνήθους, εἶναι καὶ ὅτι παρα-

μάλιστα ἐπὶ τέλους. Ταύτην εὐρίσκουμεν καὶ ἐν τῷ Ἀλβέρτῳ, ὅστις δημιουργῶν ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ ὁγκώδεις καὶ παχεῖς φλαμανδούς, ρίπτει αὐτοὺς ὡσανεὶ κορεσθεῖς ἢ μυκτηριζῶν ἐνώπιον τοῦ σταυροῦ, καταφρονῶν οὕτω τὴν σάρκα πρὸ τοῦ θείου συμβόλου. Ὅθεν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν, τὸ ὠραῖον καὶ τὸ δύσμορφον, ἀντιπροσωπεύονται παρ' αὐτῷ, ὅστις βλέπει τὸν κόσμον ὡς ἀπέραντόν τι στάδιον ὅπου παλαίουσι δύο ἀρχαὶ ἀντίθετοι, ἡ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἡ τοῦ κακοῦ· καὶ ὡς ὁ Δάντης, ἔχει προσηλωμένους ἐπὶ τοῦ σταδίου τοὺς ὀφθαλμοὺς ὅπως ἴδῃ τίς ἐπὶ τέλους ἐξουσιάζει τὸν κόσμον. Ἀλλὰ τὸ ἀτελεύτητον τῆς πάλης καταβάλλει αὐτὸν, καὶ ἀναπτύσσων τὰς πλατυτάτας πτέρυγας τοῦ νοῦς, ἀναβαίνει εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ καταβαίνει εἰς τὸν ἅδ ν, καὶ σύρων αὐτοὺς μετὰ θαυμασίας δυνάμεως εἰς τὸ αὐτὸ πεδῖον, βιάζει ν' ἀντιπολεμήτωσιν. Ἐξουσιάζει καὶ τὸν Θεὸν καὶ τὸν διάβολον, θέλει νὰ μάθῃ τὴν μέλλουσαν τύχην τοῦ κόσμου, θέλει ἀφεύκτως τὸν νικητὴν. Τὸ τεράστιον τοῦτο ἔργον δι' οὗ ἀνεξίτητον εἰς τοιαύτην περιωπὴν τὴν καλλιτεχνίαν, ἔστιν ἡ παράφρασις αὐτῇ τῆς Ἀποκαλύψεως. Ὁ Ἀλβέρτος ἀνέβη εἰς τὸ ἀνώτατον λυρικὸν ὕψος· καὶ ὡς κεκοπιακῶς καὶ ἀναυδὸς μετὰ τὴν πάλην, δεικνύει πρὸς ἡμᾶς διὰ τοῦ μακαρίου αὐτοῦ βλέμματος τὸν θρίαμβον τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ διάβολος ταρταροῦται ὑπὸ τὴν γῆν μυκώμενος ἐμμανῶς, καὶ ἐνῶ ἄγγελος τρέχει νὰ κλείσῃ τὴν ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ὀπὴν, ἄλλος ἄγγελος ἱστάμενος ἐπὶ ὄρους δεικνύει πρὸς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὴν μακαρίαν πόλιν ἧς τὰς πύλας ἀνοίγει ἀπεσταλμένος τις τοῦ οὐρανοῦ. — Τὸ ἀγαθὸν θριαμβεύει, γαλήνη ἐπικρατεῖ κατὰ τὸν οὐρανὸν καὶ ἐπὶ τῆς ἀγίας πόλεως, καὶ νομίζει τις ὅτι ἀκούει ἀπὸ τῆς οὐρανόθεν μονῆς ψαλμοὺς καὶ ᾠδὰς κιθάρης· παρ' ὧς δὲ ὁ διάβολος γίνεται ἀφαντος ἐν τῷ σκότει, ὁ διαδέχεται μικρὸν κατὰ μικρὸν φῶς αἰώνιον.

Οὕτω πᾶσαι αἱ λεπτομέρειαι καὶ αἱ ἀντιθέσεις τοῦ μεσαιῶνος ἀνευρίσκονται ἐν τῷ Ἀλβέρτῳ, καὶ λαοὶ, καὶ ἄστοι, καὶ εὐγενεῖς, καὶ ἐκκλησία, καὶ νοῦς, καὶ καρδία, καὶ πράξις, καὶ πνεῦμα, καὶ ὕλη, καὶ κάλλος, καὶ ἀμορφία, ταῦτα δὲ πάντα ἔχοντα μορφήν ἄτεχνον συγχρόνως καὶ ἐπιστήμονα, μορφήν ἐναρμόνιον, πρότυπον λαβοῦσαν τὴν οἰκογένειαν, ὡς καὶ ἄλλο νεώτερον αἶσθημα, τὴν μελαγχολίαν. Τοιοῦτος ὁ παράδοξος καὶ μυστηριώδης αὐτοῦ κόσμος ὅπου συναντῶνται καὶ ἡ χαρὰ καὶ ἡ θλίψις, οὗτινος τὴν μὲν κορυφὴν λαμπρύνουσι τὰ ἀξαισία μυστήρια τοῦ Χριστοῦ, εἰς δὲ τὴν βάσιν ἔρπει καὶ παρανήχεται τοῦ ὀλέθρου ὁ δαίμων.

CHARLES S. POTTIN.

(*Ἔπεται συνέχεια.)

Μνημεῖον Κ. Ἰπλιζή.

μελοῦμεν τὰς ὠραίας τέχνας, ἀδιαφοροῦμεν πρὸς τὴν βιομηχανίαν, καὶ καλλιεργοῦμεν τὴν γῆν ὅπως καὶ ἐπὶ Ὀμήρου.

Ἄλλ' οἱ ἀγαθοὶ αὐτοὶ ἐπικριταὶ λησμονοῦσι τρία τινα· πρῶτον μὲν ὅτι αἱ καλαὶ λεγόμεναι τέχναι δὲν

ἀναπτύσσονται εἰμὴ ὅπου ὑπάρχει πλοῦτος, καὶ ὅτι ὁ τρόπος καὶ τὰ ἐργαλεῖα τῆς γεωργίας εἶναι ἀτελῆ
τόπος γυμνωθεῖς, ἕνεκα πολυετοῦς καὶ καταστρε- καὶ πολὺ κατώτερα τῶν τῆς Ἀγγλίας, εἰ καὶ ὁ-
πτικοῦ ἀγῶνος, πρέπει ἐξ ἀνάγκης νὰ ἐπιδοθῇ κατὰ λίγας ὥρας ἀπέχει τὸ ἐν κράτος τοῦ ἄλλου.
προτίμησιν εἰς ἀνεύρεσιν τροφῆς καὶ κατασκευὴν κα- Ἐνθυμούμεθα ὅτι ὁ Κ. Βλαγκῆς, γνωστὸς οἰκο-
λύτης, ἥ εἰς ἀντικείμενα πολυτελείας δεύτερον δὲ ὅτι νομολόγος τῆς Γαλλίας, ὅτε τὸ 1851 ἔτος ἐπεσκέ-
ῆ βιομηχανία πλὴν τοῦ πλούτου ἀπαιτεῖ καὶ πλη- φῇ τὴν παγκόσμιον ἐκθεσιν τοῦ Λονδίνου, ἔγραψεν
θὴν χειρῶν, ἥς τινος στερούμεθα διὰ τὴν σμικρότητα, ὅτι οὐ μόνον τὰ πλεῖστα τῶν γεωργικῶν ἐργαλείων

Πλευρὰ τοῦ μνημείου.

τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου, δι' ἣν δὲν εἴμεθα βεβαίως τῆς Ἀγγλίας, ἀλλὰ καὶ τὰ ὄντα αὐτῶν εἶναι
ἡμεῖς ὑπεύθυνοι· καὶ τρίτον ὅτι διὰ νὰ βελτιωθῶσιν ἄγνωστα εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἐξελέγξας μάλιστα
αἱ μέθοδοι τῆς γεωργικῆς καὶ νὰ εἰσαχθῶσι νέα ὄρ- τὸ ἀμέθοδον τῆς Γαλλικῆς γεωργίας, κατέκρινε τὴν
γανα ἐντελέστερα, ἐπάναγκες νὰ ἔχωσιν οἱ ἰδιοκτῆ- προαιώνιον αὐτῆς ὑκινησίαν.
ται οὐχὶ ἐλάχιστα μόρια ἀλλὰ μεγάλας ἐκτάσεις Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τέχνης τι-
γαίων ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ. Τοῦτο δὲ τοσοῦτ' εἶναι ἀλη- νὸς ἡ ἐπιστήμης δὲν κρέμαται ἐκ μόνης τῆς ἡμετέ-
θές ὥστε καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ὑπὸ τεσσαράκοντα πε- ρας θελήσεως, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς συνδρομῆς πολλῶν
ρίπου ἑκατομμυρίων κατοικουμένην Γαλλίαν, τὴν περιστάσεων, αἵτινες διὰ τὰς ὥρας ἰδίως τέχνας,
καὶ πλοῦτον καὶ μεγάλους ἰδιοκτῆτας ἔχουσιν, καὶ τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν γεωργίαν, δὲν ὑπάρχου-

σιν ἔτι δυστυχῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ὁμῶς, ὡς ἴδομεν μετ' εὐχαριστήσεως πρό τινων μνηῶν ἀναγνόντες τὴν ἐκθεσιν τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Πολυτεχνικοῦ Σχολείου (*), πολλοὶ νέοι καὶ τοὶ ἀναγνωρίζοντες τὸ ἄγονον τοῦ σταδίου εἰς τὸ ἀποδύονται, ἐπεδόθησαν εἰς τὰς ὥραιάς τεχνὰς καὶ εὐδοκίμησαν.

Σήμερον δὲ ἔχομεν νὰ ἀναγγεῖλωμεν καὶ ἄλλο παράδειγμα, τὸ ὁποῖον εὐαγγελίζεται τὴν ἐνίσχυσιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γλυπτικῆς εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς πατρίδα.

Πορευόμενοι τὴν ἄγουσαν εἰς τὸ Φαληρικόν, ἀνέγνωμεν ἐξ ἀριστερῶν προγραφῆν ἀναγγέλλουσαν ἐργαστήριον γλυπτικῆς· εἰσελθόντες δὲ εἰς αὐτὸ ἴδομεν ἐντὸς δύο αἰθουσῶν προσγείων καὶ ταπεινῶν ἀριθμὸν τινα προτομῶν ἐκ γύψου καὶ ἐκ μαρμάρου, εἰς ἃς εἰργάζοντο ὀκτὼ ἢ δέκα ἑρμογλύφοι. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπεθέσαμεν ὅτι ξένος ἦτο ὁ κύριος τοῦ ἐργαστηρίου, καὶ ὅτι διὰ ξένων χρημάτων κατεσκευάζοντο αἱ προτομαί· μετὰ μεγίστης ὁμῶς εὐχαριστήσεως ἐμάθομεν ὑπὸ τοῦ παρестῶτος Κ. Ἰωάννου Κόσσου ἐκ Τριπόλεως τῆς Πελοποννήσου, ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ ἐργαστηριάρχης, καὶ ὅτι αἱ προτομαὶ ἐκείναι, αἵτινες παριστάνουσι τοὺς ἐγκριτοτέρους τῶν Ἑλλήνων καὶ φιλελλήνων ἀγωνιστῶν, γίνονται δαπάνη Ἑλλήνων ὁμογενοῦς.

Μετὰ τὰς πρώτας ταύτας συντόμους πληροφορίας, ἐξετάσαντες ἐλάδομεν καὶ τὰς ἐξῆς·

Μετὰ τετραετῇ διαμονῇ εἰς Ῥώμην ἐπεσκέψθη, τελειοποιήσεως ἕνεκα, τὰς πρωτεύουσας τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, διέτριψεν ἐκεῖ δύο ἔτη, καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα, φέρων ἀφθόρους τοὺς καρποὺς τῆς ἐπιμελείας του.

Οἱ καρποὶ ὁμῶς αὐτοὶ ἤθελον πιθανώτατα μαρτυρῆν, ἂν ὁ ἐκ Προύσης φιλογενέστατος Κ. Γεώργιος Π. Λασκαρίδης, φλεγόμενος ὑπὸ πατριωτισμοῦ, δὲν συνελάμβανε τὴν ἰδέαν νὰ συγκροτήσῃ συλλογὴν μαρμαρίνων προτομῶν ἐξεικονίζουσῶν τοὺς διαπρέψαντας κατὰ τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα Ἑλλήνων καὶ φιελλήνων, πολιτικούς τε καὶ στρατιωτικούς, τοῦτο μὲν διὰ νὰ στολίσῃ ἐθνικὴν τινα αἶθουσαν, τοῦτο δὲ διὰ νὰ ἐνισχύσῃ καὶ τὴν καλλιτεχνίαν τὴν ὁποίαν ἔδωκε παραμελουμένην παρ' ἡμῖν δι' ἑλλειψιν ἱκανῶν χρηματικῶν πόρων.

Ταύτων λοιπὸν τῶν προτομῶν τὴν κατασκευὴν ἀνέθεσεν εἰς τὸν ἡμέτερον Κ. Ἰωάννην Κόσσον, προσδιορίσας μεγαλοπρεπῶς εἰς αὐτὴν ἀδρότατον χρηματικὸν κεφάλαιον, καὶ τὰς πρώτας ἐκείνων ἴδομεν λαξευομένας ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ Ἑλλήνος καλλιτέχνου.

Ὅθεν ὁ μὲν Κ. Γ. Π. Λασκαρίδης δύναται νὰ θεωρηθῇ δικαίως ὡς ὁ καταβάλων τὰ πρώτα θεμέλια τῆς νεωτέρας γλυπτικῆς ἐν Ἑλλάδι, καὶ διὰ τοῦτο εὐεργέτης ταύτης ἀναδειχθεὶς, ὁ δὲ Κ. Ι. Κόσσος ὡς ὁ πρῶτος συστήσας ἴδιον ἐκτεταμένον ἑρμογλυφεῖον, χάρις εἰς τὴν φιλογένειαν καὶ τὴν μεγαλοδωρίαν τοῦ Κ. Λασκαρίδου, καὶ διευθύνων αὐτὸ μετὰ ζή-

Λόρδος Βύρων.

Ὁ Κ. Ἰωάννης Κόσσος ἐξέμαθε τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς τέχνης του ὑπὸ τὸν πατέρα αὐτοῦ Παναγιώτην, ἀρίστον ξυλογλύπτην· μετὰ δὲ ταῦτα φοιτήσας ἐπὶ δύο ἔτη εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Πολυτεχνεῖον, καὶ διακριθεὶς διὰ τῆς εὐφυΐας καὶ ἐπιτηδειότητος του, μετέβη εἰς Ῥώμην ὅπου ἐτελειοποιήθη εἰς τὴν ἀκαδημίαν τοῦ ἀγίου Λουκά, ἀριστεύσας μάλιστα δις.

λου καὶ ἱκανότητος.

Ἐκ τῶν προτομῶν ἀντεγράψαμεν τὴν τοῦ λόρδου Βύρωνος, ἣν τινα δημοσιεύομεν ἐνταῦθα, καὶ τοὺς ἀπέχουσιν τοῦ πρωτοτύπου κατὰ τὴν τελειότητα· δημοσιεύομεν δὲ συγχρόνως καὶ τὸ ἐν τῷ αὐτῷ καταστήματι κατασκευαζόμενον μνημεῖον τοῦ μακαρίτου Κωνσταντίνου Ἰπλιζή ἢ Ἰωνίδου ἀναλώμασι τῶν κληρονόμων αὐτοῦ. Τὸ μνημεῖον τοῦτο εἶναι τετράπλευρον εἰς ἐκάστην δὲ τῶν τριῶν πλευρῶν, ἐξ ὧν ἀντίγραφον τῆς μιᾶς παρατίθεται ἐνταῦθα,

(*) Ὁρα φυλλ. 126 Πανδώρας.

παριστάνονται αἱ ἀρεταὶ τοῦ φιλογενοῦς ἐκείνου συμπολίτου, ἤτοι ἡ εὐσέβεια, ἡ εὐσπλαγχνία, καὶ ἡ φιλομουσία (*).

Εὐχόμεθα νὰ μιμηθῶσι καὶ ἄλλοι τῶν εὐπόρων ὁμογενῶν τὸ παράδειγμα τοῦ Κ. Γ. Π. Δασκαρίδου, ἐνισχύοντες διὰ τοῦ πλούτου τὸν ὁποῖον ἐχάρισεν ἡ θεία Πρόνοια πρὸς αὐτοὺς ἀμείδουσα τοὺς κόπους τῶν, τὰς ἀναγεννωμένας τέχνας καὶ ἐπιστήμας εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν πατρίδα.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ.

—ο—

Τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ὑπουργεῖον ἐξέδωκε κατ' αὐτὰς α Πίνακα τῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι δημοσίας ἐκπαιδεύσεως κατὰ τὸ ἔτος 1854, ἡ οὕτινος τὴν ἀνακεφαλαίωσιν παραθέτομεν κατωτέρω.

Ἐκ τοῦ Πίνακος τούτου ἐξάγομεν τὰ γενικὰ ταῦτα πορίσματα:

α. Ὅτι κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος ὑπῆρχον καθ' ὅλην τὴν ἐπικράτειαν ἀνώτερα καὶ κατώτερα ἐκπαιδευτήρια, ὑπὸ τοῦ δημοσίου καὶ ὑπὸ ἰδιωτῶν συντηρούμενα, ἀπὸ Πανεπιστημίου μέχρι δημοτικῶν σχολείων, 479.

β'. Ὅτι ἐφοίτησαν εἰς αὐτὰ 38018 μαθηταί.

γ'. Ὅτι ἐδίδασκαν 688 διδάσκαλοι, καὶ

δ'. Ὅτι ἐδαπανήθησαν δρ. 881429. 31, ὑπὸ μὲν τοῦ δημοσίου 575199. 17, ὑπὸ δὲ τῶν δήμων καὶ τῶν ἰδιωτῶν 306229. 54.

Συγκρίνοντες τὸν πίνακα τούτον πρὸς τὸν ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ὑπουργείου διὰ τὸ 1853 (**), εὐρίσκομεν τὰς ἐξῆς διαφορὰς:

α. Ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκπαιδευτικῶν πάσης τάξεως καταστημάτων ἦτο τὸ 1853 ἀνώτερος κατὰ τέσσαρα. — (483.)

β'. Ὅτι ὁ τῶν μαθητῶν ἦτο ἐπίσης πολὺ ἀνώτερος: διότι ἐνῶ τὸ 1853 ἀνέβαινεν εἰς 46327, τὸ 1854 κατέβη εἰς 38018, ἤτοι ἠλαττώθη κατὰ 8309.

γ'. Ὅτι καὶ ὁ τῶν διδασκάλων ἦτο ἀνώτερος κατὰ ἑπτὰ — (695)· καὶ

δ'. Ὅτι ἐκ τῶν 881429 δραχμῶν δε' ὧν συνετηρήθησαν κατὰ τὸ 1854 πάντα τὰ ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα, τὸ δημόσιον ἔδωκε τὰς 575199. 77, ἐνῶ τὸ 1853 ἐδαπάνησε δρ. 643858, ἤτοι ἐξήκοντα ἐννέα περίπου χιλιάδας περιπλέον.

Ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων διαφορῶν μία μόνη ἡ σπουδαιότης, ἡ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν. Κα-

(*) Εἰς ἐπόμενα φύλλα θέλομεν δημοσιεύσει καὶ τὰς ἑλλας πλευρὰς, ὡς καὶ ἄλλα ἔργα τοῦ αὐτοῦ καλλιτέχνου, ἃς ἐξυλογράφησεν ὁ ἡμέτερος Κ. Π. Σκιαδόπουλος, ὅστις, ὡς ὁ ἐπιτηδειότερος τῶν παρ' ἡμῖν ξυλογράφων, ἔπρεπε νὰ σταλῇ εἰς Εὐρώπην διὰ νὰ τελειοποιηθῇ.

(**) Ἰδὲ φυλλάδ. 81 Πανδώρας.

ὅσον ἐξηγάγογεν ἐκ τῆς συμπαράθεσως τῶν λεπτομερειῶν τῶν δύο πινάκων, ἡ διαφορὰ αὕτη ἐγένετο ἰδίως εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, εἰς ἃ τὸ 1853 ἔτος ἐφοίτων πολὺ πλείότεροι. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἐλάττωσις εἶναι βεβαίως ἀδύνατος: διότι οὐδεμία μεταβολὴ συνέβη, ὡς φέρ' εἰπεῖν, ἐπιδημία καταστρεπτικῇ, πόλεμος ὀλέθριος, μετοικεσία, ἐλλείψεις σχολείων, ἢ ἐκ συνωμοσίας μίσος πρὸς τὰ γράμματα, ὥστε ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητευομένων ἀντὶ αὐξήσεως νὰ πάθῃ ἐλάττωσιν ὁκτὼ χιλιάδων καὶ ἐπέκεινα.

Ἄρα ἡ ὁ πρῶτος πίναξ ἦτο ἡ ὁ δεύτερος εἶναι ἐσφαλμένος: καὶ τὸ ὑπουργεῖον δημοσιεύον τούτον ὥφειλε συγχρόνως νὰ συγκρίνῃ αὐτὸν πρὸς τὸν προηγούμενον, ὅπως γίνεταί πανταχοῦ ὅσάκις ἐκδίδονται τοιαῦτα ποιογραφικαὶ εἰδήσεις, καὶ νὰ δηλώσῃ διὰ τί καὶ πόθεν ἡ διαφορὰ.

Ὁ δεύτερος οὗτος πίναξ ἔχει καὶ ἄλλην ἑλλειψιν:

Ὅπως πληροφορηθῇ τις κατὰ πόσον ὁ ἀριθμὸς τῶν καθ' ἕκαστον νομὸν μαθητευομένων εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸν τῶν κατοίκων αὐτοῦ τούτου τοῦ νομοῦ, καὶ ἐπομένως πρὸς τὸν ὀλικὸν τῆς ἐπικρατείας, ἦτο ἀνάγκη νὰ παραβέσῃ καὶ σημειώσιν τοῦ πληθυσμοῦ, καὶ νὰ ἐξάξῃ αὐτὸ τὴν ἀναλογίαν. Ἡ σημείωσις αὕτη χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ μάθωμεν τίς νομοὶ ὀργᾷ μᾶλλον πρὸς τὰ γράμματα, ἢ ἂν πολυπληθέστερος ὢν δεικνύῃ ὀλιγωτέραν σπουδὴν πρὸς αὐτὰ, νὰ ἐξετάσωμεν ποῖα τὰ αἷτια, ἂν δηλαδὴ οἱ κάτοικοι εἶναι ἐνδεέστεροι, ἢ ἂν ὑπάρχῃ ἑλλείψις χειρῶν εἰς ἐργασίαν καὶ βιάζονται νὰ μεταχειρίζονται τοὺς παῖδας, ἢ μὴ δὲν ἐγίνε φροντίς νὰ συστηθῇ ὁ ἀπαιτούμενος ἀριθμὸς τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἴνα δὲ γίνωσι τὰ ἐξαγόμενα ἀσφαλέστερα, πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ πόσος ὁ τῶν ἐξῴθεν τῆς Ἑλλάδος ἐρχομένων μαθητῶν, ὡς ἐγίνε καὶ ἐν τῷ πινάκι τοῦ 1853 ἔτους.

Οὕτω, παραδείγματος χάριν, ὁ νομὸς Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἀνώτερος τὸν πληθυσμὸν ὅλων τῶν ἄλλων ἐννέα νομῶν, ὡς περιέχων 190141 κατοίκους, στέλλει εἰς τὰ σχολεῖα αὐτοῦ, κατὰ τὸν πίνακα τοῦ 1854 ἔτους 2958 (*), ὁ δὲ τῆς Εὐβοίας, κατώτερος τὸν πληθυσμὸν ὅλων τῶν ἄλλων νομῶν, ὡς περιέχων 66964, ἦτοι τὸ τρίτον σχεδὸν τῶν κατοίκων τοῦ τῆς Φθιώτιδος, στέλλει 2576, δηλαδὴ 882 μόνον ὀλιγώτερον (**).

Ἐρωτῶμεν τὸ ἐπὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως ὑπουργεῖον: πόθεν ἡ τοσαύτη διαφορὰ, ἐνῶ μάλιστα ἡ Φθιώτις ἔχει καὶ γυμνάσιον;

Ὁ πολυπληθέστερος νομὸς τῆς Πελοποννήσου, καὶ δεύτερος τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν πληθυσμὸν εἶναι ὁ τῆς Ἀρκαδίας, ὡς ἔχων 125654 κατοίκους: ὑπερτερεῖ δὲ τὸν τῆς Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος μετ' αὐτὸν ἐρχόμενον ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν κατὰ 400 μόνον ψυχάς. Ἡ διαφορὰ αὕτη εἶναι βεβαίως ἐλαχίστη.

(*) Ἐν τῷ Πινάκι τοῦ 1854 ἔτους ὑπάρχουσιν ἄπειροι στήλαι, ἐξ ὧν τινες ἀχρηστοί, ἀλλ' οὐδεμία δεικνύει τὸν ὀλικὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν ἑκάστῳ νομῷ μαθητῶν.

(**) Τὸν πληθυσμὸν τῶν νομῶν καὶ τῆς ὅλης Ἑλλάδος κατὰ τὸ 1854 ἔτος, ὅρα εἰς τὸ φυλλάδ. 430 τῆς Πανδώρας.